

וּבְלִיל הַמַּאֲמִינִים

עֵלוֹן שְׁבוּעֵי מִבֵּית 'בְּנֵי אֱמוּנִים'

פְּרִשֶׁת תּוֹלְדֹת

מַאֲצְרוֹת אֱמוּנִים

פְּנִינֵי אֱמוֹן וּתְפִלָּה בַּפְּרָשָׁה

'שְׁלוֹם עֲלֵיכֶם' - דְּוָקָא בְּלִיל פֶּסַח

וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל יַעֲקֹב גֵּשָׁה נָא וְאֶמְשָׁךְ בְּנֵי" (כז כב)
בְּשׁוֹנָה מְמַנְהֵן שֶׁל רַבּוֹת מְקַהְלוֹת. יִשְׁרָאֵל שְׁלֵא לְזַמֵּר 'שְׁלוֹם עֲלֵיכֶם' בְּלִיל הַסֶּדֶר שְׁחַל בְּשַׁבָּת, לְפִי שֶׁהוּא לֵיל שְׁמוֹרִים, מְקַהְלֵת בְּעֵלְזָא וְהִגּוּ לְזַמְרוּ. טַעַם נְפִלָא לְקַבֵּל נְתַן הַאֲדַמּוֹר בְּהַר"ד מִבְּעֵלְזָא:

בְּפִרְשׁוֹ דְרַבִּי אֲלֵיעֶזֶר (פֶּרֶךְ לב) נֶאֱמַר כִּי מוֹעֵד בְּרַבְתָּ יַעֲקֹב לְבָנָיו הָיָה בְּלִיל פֶּסַח. וְהִנֵּה בְּמִדְרַשׁ מִבְּאֵר (בִּיר מו א) כִּי: "בְּשַׁעֲרֵי שְׂאֵמֶר יַעֲקֹב לְעַקְבֵּי גֵּשָׁה נָא וְאֶמְשָׁךְ בְּנֵי... הָיָה לְבוֹ רֶפֶךְ כְּשַׁעֲרָה, וְזָמַן לוֹ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁנֵי מִלְּאָכִים אַחַד מִיַּמִּינוּ וְאַחַד מִשְׂמַאלוֹ וְהָיוּ אוֹחֲזִין אוֹתוֹ בְּמִרְפָּקוֹ כְּדִי שְׁלֵא יִפֹּל". כְּדִי לְהִפִּיר טוֹבָה לְפִלְאָכִים שְׂבֻזוֹתֵיכֶם זָכָה יַעֲקֹב לְקַבֵּל אֶת הַבְּרָכוֹת בְּלִילָה זֹה, רְאוּי שְׂנַדְמָס בְּבִרְבַּת "שְׁלוֹם עֲלֵיכֶם".

לְקַט אֲמַרֵי קֹדֶשׁ בְּרַךְ ז' ע"י מח

הַזְמַן שְׁבוּ יְדֵי עֲשׂו שׁוֹלְטוֹת

וַיֹּאמֶר הַקָּל קוֹל יַעֲקֹב וְהִזְדִּים יְדֵי עֲשׂו" (כז כב)

יְדוּעִים הֵם דְּבָרֵי הַמִּדְרָשׁ (בִּיר סה ס) עַל פֶּסוּק זֶה: "בְּזָמַן שְׁקוּלוֹ שֶׁל יַעֲקֹב מְצוּי בְּבֵיתִי נְסִיחוּת... אֵין הִזְדִּים יְדֵי עֲשׂו". אֵלֶּא שֶׁהַמְתִּיחָה עוֹלָה כְּמֵאלֶיָּה: הָרִי מִפְּשֻׁטוֹת הַלְשׁוֹן מִשְׁמַע שְׁקוּלוֹ שֶׁל יַעֲקֹב וְיְדֵי עֲשׂו יִתְקַיְמוּ יַחְדָּו, שְׁהָרִי כְּתִיב: "וְהִזְדִּים יְדֵי עֲשׂו" - בְּיָוִי הַחֲבוּר?

בְּרַם כְּפִירוֹשׁוֹ לְמִדְרַשׁ כְּבַר הַרְגִּישׁ רִשׁ"י בְּקִשְׁתָּהּ זו, וּלְפִיכָּךְ בָּאָר אֶת דְּבָרֵי הַמִּדְרָשׁ כְּדֵלְהֵן: חֲכָמִים דָּרְשׁוּ אֶת דְּבָרֵיהֶם מִפְּנֵי שִׁבְתָּת "הַקָּל" נִכְתְּבָה בְּכַתִּיב חֶסֶד, כְּעֵין קָל'. לְפִיכָּךְ בָּאָרֵי כִּי כֹל זָמַן שְׁקוּל תְּפִלְתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב קָל' הוּא בְּעֵינֵי בְּנָיו, אֲזִי שׁוֹלְטוֹת בְּהֵם יְדֵי עֲשׂו, אוֹלָם כְּאֲשֶׁר קוֹלוֹ עוֹמֵד בְּחַשְׁבֵּיתוֹ וּבְמִלּוֹאוֹ - קוֹלוֹ, אֲזִי אֵין יְדֵי עֲשׂו יְכוּלוֹת לְשַׁלֵּט בְּהֵם.

בְּרַבְתָּ יַעֲקֹב חֲלָה רַק עַל יַעֲקֹב שְׁעַמְד לְצִדוֹ

"כְּפִשְׁמֵי עֲשׂו אֶת דְּבָרֵי אֲבִיו וַיַּעֲקֹב עֲקָה גְדֹלָה וּמְרָה עַד מָאֵד וַיֹּאמֶר לְאָבִיו בְּרַכְנֵי בְּנֵי אֲבִי" (כז לז)

תְּמַה הַרְלֵכְנֵי: מִפְּנֵי מַה נִּחְרַד עֲשׂו, הֲלֵא בְּשַׁעֲרֵי שְׁבָרָה יַעֲקֹב אֶת יַעֲקֹב הַתְּפִין בְּלְבוֹ לְעֲשׂו, וְאֵם כֹּן עֲלֵיו חֲלָה הַבְּרָכָה וְלֹא עַל יַעֲקֹב?

בָּאָר רַבִּי שְׂמוּאֵל דּוֹד וּוּאֵלְקִין רַב קְהֵלַת 'בֵּית אַהֲרָן' בְּבִירוֹתֵינוּ: בְּנוּגַע לְתַפְּלָה עַל הַחוּלָה פֶּסֶק הַיַּמְנָן אֲבָרְהָם (מִיט א) שֶׁהַמְתַּפְּלֵל עַל הַחוּלָה פְּנִינוּ אֵינוֹ צָרִיד לְהַזְכִּיר אֶת שֵׁם הַחוּלָה, וְרַק כְּאֲשֶׁר הַחוּלָה אֵינוֹ נִמְצָא לִיד הַמְתַּפְּלֵל עֲלָיו לְהַזְכִּיר אֶת שְׁמוֹ. מַעֲמַת יֵשׁ לּוֹמֵר, שְׂאִיִּחַק לֹא הִזְכִּיר אֶת שְׁמוֹ שֶׁל עֲשׂו בְּבִרְכָתוֹ, וּמִמִּילָא חֲלָה הַבְּרָכָה רַק עַל יַעֲקֹב שְׁעַמְד לְצִדוֹ וְלֹא עַל עֲשׂו, וּבְצִדָּן נִחְרַד עֲשׂו.

דְּמַת שְׂמוּאֵל

בְּמַסְקַת יְבָמוֹת (סד א) מְבָאָר שְׁכַל סַבַּת עַקְרוּתָם שֶׁל אֲבוֹתֵינוּ הֵיחָה מִפְּנֵי שֶׁהַתַּאֲוָה הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְתַפְּלָתָם. לְפִי זֶה מוּבָן כִּי הַבְּרָיִם אֲכֹן וּנְתַבּוּ כְּסֻדְרָם, שְׁכֹן לֹא הַעַקְרוּת הֵיחָה סַבַּת הַתְּפִלָּה, אֵלֶּא הַתְּפִלָּה הֵיחָה סַבַּת הַעַקְרוּת.

אֲפִירוֹ

הַהֲבִדֵל בֵּין תְּפִלַּת יַעֲקֹב לְתַפְּלַת רַבְּקָה

"וַיַּעֲמֵר לוֹ ה' וַתִּמְחַר רַבְּקָה אֶשְׁתּוֹ" (כח כא)

"לֹא וְלֹא לְה', שְׂאִין דּוֹמָה תְּפִלַּת צְדִיק בְּן צְדִיק לְתַפְּלַת צְדִיק בְּן רָשָׁע" (רש"י).

יֵשׁ לְהַבִּיחַ: הֲלֵא שְׂנִיחָה עַל דְּבַר אַחַד הַתְּפִלָּלוֹ, בְּמַה מִתְּבַשָּׂאֵת אִפּוֹא הַעֲבָדָה שְׂשֻׁמַע הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְיַעֲקֹב יוֹתֵר מִלְּרַבְּקָה? פֶּרֶשׁ רַבִּי מֵאִיר שְׂפִירָא מִלְּבָלְיוֹ:

כְּנֻגָה טוֹנָה הֵיחָה בְּתַפְּלָתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב מִתְּפִלְתָּהּ שֶׁל רַבְּקָה: יַעֲקֹב שְׂהִיָּה 'צְדִיק בְּן צְדִיק', לֹא הִפִּיר מְקַרּוֹב אֶת הָרַע, עַל כֵּן לֹא פָּרַשׁ בְּתַפְּלָתוֹ שְׂמִבְּקָשׁ לְזִכּוֹת בְּנֵינִים צְדִיקִים, אוֹלָם רַבְּקָה שְׂהִיחָה בְּתוֹ שֶׁל לְבָן הָרָשָׁע הִכִּיחָה הַיֵּטִב אֶת הָרַע, עַל כֵּן פָּרַשָׁה בְּבִקְשָׁתָהּ שֶׁמִּשְׂתַּחֲוֶקֶת הִיא לְזָכוֹת בְּנֵינִים טוֹבִים. לְפִיכָּךְ נֶאֱמַר: "וַיַּעֲמֵר לוֹ ה'" - "לֹא וְלֹא לְה'", שְׂהָרִי הַעֲבָדָה שְׁנוֹלַד עֲשׂו הָרָשָׁע הוֹכִיחָה כִּי תְּפִלְתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב הַתְּבַלְּגָה וְלֹא תְּפִלְתָּהּ שֶׁל רַבְּקָה. אֲמַרֵי דְעַת

אֱמוֹן עַל בְּרָכוֹת יַעֲקֹב

"וַיְהִי כֹּאֲשֶׁר פָּלַח יַעֲקֹב לְבָרֶךְ אֶת יַעֲקֹב וַיְהִי אֵף יֵצָא יַעֲקֹב מֵאֵת פְּנֵי יַעֲקֹב אֲבִיו וַיֵּשֶׁב אַחֲיוֹ בְּאֶרְצוֹ" (כז לו)

מְפִלְלוֹת הַלְשׁוֹן "אֵף יֵצָא יַעֲקֹב" נוֹכַח לְלַמֵּד כִּי בְּשַׁעֲרֵי שְׁבָרָה יַעֲקֹב אֶת יַעֲקֹב, עֲנִתָה רַבְּקָה אַחֲרָיו 'אֱמוֹן' (בְּגִימְטְרִיָּה צ"א). לְפִי זֶה מוּבָן מִפְּנֵי מַה אֵף לְאַחַר שְׂנֹגְלָה יַעֲקֹב אֶת טַעְנוֹתוֹ חֲזוֹר וְאָמַר (לְהַלֵּן פֶּס' לג) "גַּם בְּרוּךְ יְהוָה", שְׁכֹן אֵף הוּא יֵדַע כִּי בְּרָכָה הַנְּעִינֵית בְּאֱמוֹן - סוּפָה לְהַתְּנַחֵם, וְלִפִּי זֶה גַּם יוֹבְנֵי יוֹקֵם שֶׁל דְּבָרֵי רַבְּקָה (לְעִיל פֶּס' ז): "וְאֲבִירְכָכָה לְפָנֵי ה'", שְׁכֹן בְּרָכָה הַנְּעִינֵית בְּאֱמוֹן נִחְשָׁבַת לְבְּרָכָה שְׂהִנָּה 'לְפָנֵי ה'', כִּי 'אֱמוֹן' בְּגִימְטְרִיָּה שְׂמוֹת הַגִּי' וְאֲדַנְתּוּ.

חֵי יַעֲקֹב

אִימְתִי מִתְּקַבְּלַת הַתְּפִלָּה פְּרָאוֹי

"וַתֹּאמֶר אִם כֹּן לְמָה זֶה נֹאכְי" (כח כב)

פֶּרֶשׁ הַאֲדַמּוֹר "רַבִּי צְבִי הִירֵשׁ מִלִּיסְקָא:

כְּנֻגָה לְשׁוֹכְחָה רַבְּקָה בְּצַעֲרֵי הַרְבּ הַנְּגִים לַה מַחְמַת הַהִירְיוֹן, אֲמַרָה: "אִם כֹּן לְמָה זֶה נֹאכְי" - מַדּוּעַ הַתְּפִלְתִּי עַל עַצְמִי בְּלִבְדִּי, וְלֹא נִהְגֵיתִי כִּי־יַחֲזִק שְׁכֹן תְּפִלְתוֹ עַל זוֹלָתוֹ (כִּפִּי שְׂהַמִּידָה הַתּוֹרָה: "וַיַּעֲמֵר יַעֲקֹב... לִנְכַח אֶשְׁתּוֹ") מִי יוֹדַע, שְׂמָטָא מִשּׁוֹם כָּף לֹא הַתְּקַבְּלָה תְּפִלְתִּי פְּרָאוֹי, וְאֵינוֹ נֶאֱלָצַת לְסַבֵּל צַעֲרֵי עַצְמוֹ זֶה.

אֲרַ פְּרִי תְּבֹאָה'

יַחֲזֵק לְמַד דְּרַךְ תְּפִלָּה מֵאֲבִיו

"וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת יַעֲקֹב בֶּן אֲבָרְהָם אֲבִירָה הַלֵּיד אֶת יַעֲקֹב" (כח יט)
בְּדַבְרֵי רִשׁ"י עַל הַפְּסוּק שְׁלִפְנֵינוּ כְּבַר הַבְּעָה הַמְתִּיחָה עַל כֵּף שְׂשִׁי חֲלָקִי הַפְּסוּק נִרְאִים כְּכּוֹפְלִים זֶה אֶת זֶה.

בְּאִפֵּן נְפִלָא בָּאָר זֹאת רַבִּי אֲרִיָּה הֵיחָה לֵיב תְּאוּמִים רַבָּה שֶׁל בְּרָאָד:

הַגְּמָרָא (ב"מ צב א) דְּרִישָׁה מִכָּף שְׂשִׁי הַתְּפִלָּה אֲבָרְהָם עַל פְּקִידַת אֲבִימֶלֶךְ זָכָה וְנִפְקַד בְּעַצְמוֹ בְּלִדַּת יַעֲקֹב, מוֹשִׁים שְׂ"כַל הַמְּבַקֵּשׁ רַחֲמִים עַל חֲבֵרוֹ וְהוּא צָרִיד לְאוֹתוֹ דְּבַר, הוּא נִעְנָה תְּחִלָּה. כְּפִרְשֵׁתָנוּ (לְהַלֵּן פֶּס' כא) מְבָאָר כִּי אֵף יַעֲקֹב בְּנֵן הַלֵּךְ בְּדֶרֶךְ זוֹ כְּשֶׁהַתְּפִלָּה "לִנְכַח אֶשְׁתּוֹ כִּי עַקְרָה הוּא" וְלֹא עַל עַצְמוֹ.

זוֹהִי הַסְּבָה לְכְּפִילוֹת בְּפִסּוּק שְׁלִפְנֵינוּ: "וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת יַעֲקֹב בֶּן אֲבָרְהָם" - כִּי צִדָּה זָכָה יַעֲקֹב בְּתוֹלְדוֹתָ? "אֲבָרְהָם הוֹלִיד אֶת יַעֲקֹב" - בְּזִכּוֹת הַתְּבוּנָתוֹ בְּסִבָּה שְׂאֲבָרְהָם אֲבִיו הוֹלִידוֹ: מַכַּת הַתְּפִלָּה עַל זוֹלָתוֹ. מִשְׂאֵמֶץ יַעֲקֹב הִנְהִיגָה זֹאת, נִפְקַד גַּם הוּא בְּאֵיבּוֹ.

עֲלַת ח'י

כִּפִּי יִשְׂרָאֵל תִּתְרוֹמֵם

"וַיַּעֲמֵר יַעֲקֹב לְה'" (כח כא)

כְּתַב רַבִּי יְהוּדָה בֶּן מֵרֵם חֲלָאוּהוּ בְּסִפְרוֹ 'אֲמַרֵי שְׂפִירָא:

בְּתַפְּלָתוֹ זוֹ הִזְכִּיר יַעֲקֹב אֶת הַבְּקִשָּׁה הַנְּאֻמְרַת בְּפִינוּ מִדֵּי שַׁבַּת בְּסִיּוֹם תְּפִלַּת 'נִשְׁמַת' שְׂבָה כְּלוּלִים שְׂמוֹ וְשֵׁם אֶשְׁתּוֹ רַבְּקָה: "כִּפִּי יִשְׂרָאֵל תִּתְרוֹמֵם, וּבִשְׂפֹתַי צְדִיקִים תִּתְבָּרָךְ, וּבְלִשׁוֹן חֲסִידִים תִּתְקַדֵּשׁ, וּבְקִרְבֵי קְדוֹשִׁים תִּתְהַלֵּל". [יַחֲזֵק נְרַמֵּז בְּרָאשֵׁי הַמִּבּוֹת שֶׁל הַמַּלְאִכִּים: יִשְׂרָאֵל, צְדִיקִים, חֲסִידִים, קְדוֹשִׁים. רַבְּקָה נְרַמֵּזת בְּאוֹת הַשְּׁלִישִׁית בְּמַלְאִכִּים: תִּתְרוֹמֵם, תִּתְבָּרָךְ, תִּתְקַדֵּשׁ, תִּתְהַלֵּל].

"הַרְוַצָה שִׁיחִים יְדִירִים וְשִׁיעֵשִׁיר יַצְפִּין"

"לִנְכַח אֶשְׁתּוֹ" (כח כא)

"זֶה עוֹמֵד בְּזוּיֹת זוֹ וּמִתְפַּלֵּל זֶה עוֹמֵד בְּזוּיֹת זוֹ וּמִתְפַּלְלָת" (רש"י).

פֶּרֶשׁ רַבִּי דּוֹד טַעֲבִיל רַבָּה שֶׁל לִיסָא:

בְּמַסְקַת בָּבָא בִּתְרָא (כח ג) קָבַעוּ חֲכָמִים: "הַרְוַצָה שִׁיחִים יְדִירִים וְשִׁיעֵשִׁיר יַצְפִּין", וְזֹאת אֲשֶׁר הַשְּׂמִיעֵינוּ הַתּוֹרָה בְּאוֹמְרָה שְׂאִיִּחַק וּרְבָקָה הַתְּפִלָּלוּ בְּשִׁמְי' זוּיֹת: יַעֲקֹב שְׂהִיָּה בְּחַבְנֵית 'עוֹלָה מִמִּמָּה', לֹא כֹן בְּתַפְּלָתוֹ עַל עֵינָיו הַעוֹלֵם הָיָה כְּלָל, אֵלֶּא בְּקֵשׁ רַק לְהַעֲמִיד בֶּן עוֹבַד ה', וְעַל כֵּן הַתְּפִלָּה בְּזוּיֹת דְּרוּמֵית - צִד הַחֲכָמָה. אוֹלָם רַבְּקָה בְּקִשָּׁה שְׂבֻנוֹסָף לְקַבֵּל יוֹכָה בְּנִים גַּם בְּבִרְכַת הַעוֹלָם הָיָה, וְעַל כֵּן נְעַמְדָה לְתַפְּלָה בְּזוּיֹת צְפוּנֵית.

נֶפֶשׁ דּוֹד

הַתְּפִלָּה הִיא סַבַּת הַעַקְרוּת

"וַיַּעֲמֵר יַעֲקֹב לְה' לִנְכַח אֶשְׁתּוֹ כִּי עַקְרָה הוּא" (כח כא)

לְכַאוּרָה צְרִיכָה הֵיחָה הַתּוֹרָה לְהַקְדִּים לְתַאֲרָ אֶת עֲבֹדַת עַקְרוּתָהּ שֶׁל רַבְּקָה לְתַאֲרָ תְּפִלְתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב שְׂבָאָה מִחֲמַתָּה, וּמַדּוּעַ שְׂנָתָה הִיא אֶת סֶדֶר הַדְּבָרִים?

בָּאָר רַבִּי שְׂלֹמֹה גַּאנְצְפִּירִי:

כִּיּוֹם חַמִּישִׁי ח' בְּכִסְלוֹ יְחוּל יוֹמָא דְּהַלּוּלָא שֶׁל גְּאוֹן הַדּוֹרוֹת הַמְּהַרְשֵׁ"א.

עַל דְּבָרֵי הַגְּמָרָא בְּמַסְקַת שַׁבַּת (קט ט): "אֲמַר רִישׁ לְקִישִׁי: כָּל הַעוֹנֵה אֱמוֹן כְּכֹל כּוֹחַ [לְרִשׁ"י: כְּכֹל בְּעוֹנָתוֹ, לְתוֹסֵף: כְּקוֹל רֶם] פּוֹתְחִין לוֹ שַׁעֲרֵי גֵן עֵדֵן, שְׂנַאֲמַד (שַׁעֲרֵי כו ט): 'פִּתְחוּ שַׁעֲרֵים וּבָא גוֹי צְדִיק שְׂמוֹר אֲמִנִים' אֵל תְּקַרְבֵי 'שׁוֹמֵר אֲמִנִים' אֵלֶּא 'שְׂאוּמִרִים אֲמוֹן'.

כְּתַב רַבְּנֵי הַמְּהַרְשֵׁ"א: לְגוֹ עֵדוּ יֵשׁ שַׁעֲרִים רַבִּים שְׂלִיכַל אַחַד מֵהֶם הַרְדָּה אַחֲרַת לְהַפְתָּחָה, אֵף עַל הַעוֹנָה אֱמוֹן נֶאֱמַר: 'פִּתְחוּ שַׁעֲרִים בְּלִשׁוֹן רַבִּים, שְׁכֹן בְּפָנָיו נִפְתְּחִים כָּל הַשַּׁעֲרִים.

אֱמוֹן. מִלְּהָ קִטְנָה - עֲצָמָה אֲדִירָה!

תענה אמונים

מבט על סדר התפלה

הכנה לקריאת שמע

התבוננות טרם קריאת שמע

במאמרים הקודמים הזכרנו את מעלת התורה של מצות קריאת שמע ואת מיקומה המרכזי במערכת חיי האמונה של כל אדם מישראל. מפני גדל חשיבותה של מצוה זו, דברו רבותינו רבות על חובת האדם להכין עצמו היטב לפנייה, ואף הבאנו כי יש שכתבו כי כל מטרתן של ברכות קריאת שמע היא הכנה והתבוננות טרם קיום המצוה הנשגבה (ראה ליקו"א תנ"א ח"א פמ"ט).

סדנמה לנ"ל נביא את שכתב רבנו עקיבא איגו, כי הסבה שברכת 'אהבה רבה' מסתיימת במילים: 'הבוחר בעמו ישראל באהבה', היא כדי שנתבונן ונתכוון לאמירת פרשת 'ואהבת'. כי הנה לכאורה כיצד נתן לחיבובי במצות 'ואהבת', וכי אפשר לאהב בכפייה? ברם, אם נתבונן היטב טרם קריאת שמע בעמק אהבת ה' לישראל ממילא מתעורר בלבנו אהבה הודית כלפי הבורא 'תברך (מלוי חמדתו ואמתו).

הסכת - ושמע ישראל

את הפסוק: "הסכת ושמע ישראל" (דברים טו כ) תרגם אונקלוס 'אצית', פלומר: האזן והתבונן, וכעין זה פרש הספורנו (שם) 'ציר בדיעתך'. ולענייננו נוכל ללמד מן על גדל החובה שלא לגשת למצות קריאת שמע כלאחר יד וגלא התבוננות ראויה, אלא להקדים לקריאת שמע, הכנה במחשבה ובמעשה לקבלת על מלכות שמים. זאת הסבה שצאקמר: 'הסכת' - הינו התבונן וציר בדיעתך את אשר עומד מאחורי העולמות, להמליך עליך את הקדוש ברוך הוא, ורק אחר כך 'ושמע ישראל' (דברי אמונה עה"ת, לקו"ט, סו"ש).

להרהר בתשובה קדם קריאת שמע

בנוסף כתבו גדולי החסידות (אגרא גדלה' שופטים) כי כיון שקריאת שמע היא פעין מסירת עדות על מציאות הקדוש ברוך הוא ואחדותו, וכפי שנתנו הדבר בעבדה שאותיות על יד' בפסוק הראשון הן גדולות מחברותיהן כרמז לתבנית 'עד', לפיכך ראוי לאדם להרהר בתשובה קדם קריאת שמע, שהרי ישנן כמה וכמה עברות שהעושה אותן פסול לעדות, ואם לא ישוב עליהן בתשובה, בטלה עדותו, שהרי נאמרה היא מפי עד פסול.

רמז לדבר דרשו גם הם הפתוב (דברים טו טו): "לא יקום עד אחד באיש לכל עון ולכל חטאת" - לא יהיה קים לעדותו של האיש בקריאת שמע שה' הוא 'אחד', ללכך לא ולכל חטאת" - כל זמן שיש בידו עון וחטאת, עוד יש שבארו את חשיבותם של הרהורי התשובה קדם קריאת שמע, על פי מה שכתבו רבותינו שצריך האדם לכוון למטר נפשו פקרבן באמירת קריאת שמע. והרי קרבן בעל מום פסול להקרב, לפיכך על האדם לשוב בתשובה קדם קריאת שמע כדי שלא יפגם מום העיון בהקרבתו (פרדס המלך' תולדות אור קכב).

אמירת א-ל מלך נאמן

כתב הטור (או"ח סי' סא): "יש נוהגין לומר תחלה א-ל מלך נאמן ויש מוסיפין לומר: אמן א-ל מלך נאמן, ונותנין טעם לדבריהם שקריאת שמע יש בה רמ"ח תבות כמנין איברי של אדם, אלא שחסר ארבע ומכונים להשלים באלו ארבע".

למעשה, מנהגו להקדים תבות אלו רק כשאנו מתפללים ביחידות, וזאת משום שהמתפלל בצבור יכול להשלים לרמ"ח תבות באמירת 'אמת' בסיים קריאת שמע, ובחזרת ה' אילמיקם אמת' הנאמרת מפיו של שליח הצבור (רמ"א שם סי' ט"ג; מ"ב סי' ט"ו).

מלבד זאת תבות אלו רומזות אף לג' עקרי האמונה שהם: מציאות ה', השגחתו, תברך, והאמונה בשכר וענש, וכדלהלן: 'א-ל' - רומז למציאותו ויתברך, שהוא מקור ובעל היכולת ובעל הכוחות כלם, 'מלך' - רומז להשגחתו על בראויו פקרבן על עמו, 'נאמן' - רומז לנאמנותו לשלם שכר לכל איש פופעלו (ענין יוסף).

לתבות א-ל מלך נאמן יש אף משמעות נוספת, שהיא 'אמן', פמבאר בנקרא (שבת טו ב): "מאי אמן?... א-ל מלך נאמן". ואכן יש שכתבו כי תבות אלו משמשות כענינת 'אמן' אחר ברכת 'הבוחר בעמו ישראל באהבה' (רמ"א שם).

כאן נמקוה לציון כי לפי פרוש רש"י על דברי הגמרא הג'ל, בענינת אמן על כל ברכה וברכה יש משמעות של קבלת על מלכות שמים. וזוהי שאצלת הגמרא: "מאי אמן?" - היכן טמונה משמעות קבלת על מלכות שמים בענינת אמן, והשיבה: "א-ל מלך נאמן" - שהעונה 'אמן' מעיד על בוראו כי הוא א-ל מלך נאמן.

וכן הטיב לבאר הגר"ש הלוי וואגו וצ"ל בדרשתו כנגס 'בני אמונים' בחדש אלו תש"ע: "תכן ומחות ענינת אמן היא עדות האמונה, להעיד על הבורא שהוא א-ל מלך נאמן. וזו המכוון של פסוק ראשון דקריאת שמע, שהוא עדות האמונה ויחוד ה', שהסמיכו לה תבות אלו: א-ל מלך נאמן, וליפיקו גדלה מעלתה כל כך לזכות לעולם הבא" (ספר בני אמונים עמ' סטו).

מעשה אמונים

ספור שבועי על אמן ותפלה

היד ה' תקצר?

על כחה של תפלה היוצאת מעמק הלב לשדד את מערכות הטבע קראנו בפרשתנו. האם גם בזמננו יתכן כדבר הזה? הספור האמתי שלפנינו, אשר רק פרטיהם של גבורי טשטשו בו, יזכיר שאכן, אין גבול ושיעור לכת התפלה גם בדרונו אנו. שמעו ותחי נפשכם.

באותו יום רעשה הארץ למשמע הבשורה. קבוצת בחורי ישיבה, כך בשרו כותרות העתונים, יצאה לרחץ בחוף ימה של הדרה, ומערבלת פתאומית סחפה אותם אל מעמקי הים. חמשה בחורים הצליחו לשוב לחוף מבטחים, אף שנים מהם ניספו למרחקים. האחד נפלט אל החוף כעבר זמן קצר ששולכחות ההצלה לא נותר אלא לקבל את פטירתו, רחמנא ליצלן, ואילו השני נעלם כאלו בלעה אותו האדמה. חבריו המבהלים מהרו להזעיק עזרה, וצוות נרחב נשלח כדי לאתר. בני המשפחה והחברים קוו לשוב, אך למרבה הצער, כעבר זממה של חפושים אחרה גופתו תחת סלע ששכן במעמקי הים.

עם הודע דבר העלמו מהרו חבריו לעדן את הוריו. אלו הגיעו למקום תוך שעה קלה כשהם אחוזי אימה. במשך עשרים וארבע השעות הבאות עמדו על החוף כשלבם נקרע ומדאגה, ואיש לא הצליח להרגיע את רוחם הסוערת.

מסתבר כי הנער הנעדר היה בנם יחידם שגולד להם לפני כשבוע עשרה שנים לאחר כשלוש שנות צפייה רוויות בתפלות ובנסיונות קשים ומרים. עתה עמדו הם על החוף כשלבם נאחז בשביב קלוש של תקווה. אולם כששבו האולגנים ובפיהם הבשורה הקשה, כמעט ופרחה נשמתם מוגפם מרב צער ותוגה.

קשה לתאר במלים את ההלנה קורעת הלב שנגרעה באותו היום. זעקותיה של האם התערבלו בזעקותיה המרות של האב, וקולותיהם גם יחד עלו לשמי השמים והרעישו עליונים ותחתונים.

"ובונו של עולם!" יעקה האם הפאובה, שה עתה אבדה את הנער שאליו התפללה שנים כה רבות, "הו אתה כל יכול, עשה נא שיהיה בני' אינני מסגלת לעמד בצער הזה!"

אלא שנספרותו הן דרכי הצור תמים פעלו. גורה היתה היא מלפניו, והגס המיחל לא התרחש. המטה המשיכה בדרךה לביט העליון כשסביבה מאות רבות של מלרים אשר פניהם ספוגות הדמעות העידו פאלך עדים על האבל הנורא שבו היו שרויים.

*

ימי השבעה חלפו על ההורים השוכרים כמקשה אחת של כבי ויגון. הם השתדלו אמנם להצדיק עליהם את הדיו, אך איש לא יכול היה למלא בעבורם את החלל הנורא שנפער בתייהם. הם קוו להוביל את בנם לחפתו בעוד שנים ספורות, ותחת זאת היה עליהם ללוותו לבית עולמו.

בתם ימי השבעה, החלו ההורים לשוב אל השגרה העצובה. האב שב לעבודתו כמנהל בכיר, והאם שבה לעבודת הנהלה שבה עסקה במשך שלושה עשורים ברציפות.

כאבם היה גדול ובלתי נתן להכלה, אולם השכנים, הקרובים והידידים השתדלו להקל עליו ככל שיכלו. מעט נחם שאבו ההורים מן הספורים הרבים שזרמו ללא הרף לפתחם, על גדלות נפשו של בנם, מדותיו הטובות ודברי התורה שהתיר אחריו.

*

תקופת מה לאחר סיום השלושים' הדפס על דלת ביתם אכרז נישוא פנים ובקש לשוחח עמם ולעודד את רוחם. היתה זו שעת זיו ערבים קרירה. אפולולית של דמדומים שררה בשלון הרחב, האזנים היו כשנובות והלב היה פתוח לשמע.

דברי הנחמה יציאו מפיו של האכרז דרוו אל לבם וחזקו את רוחם, אך החסר המרגש רחף במחשבותיהם בחלל האויר. טרם צאתו חש האכרז כי עליו להוסיף דבר מה, והוא התפלל בלבו לפני ה' שישים בפיו את המלים הנכונות.

כאשר לחץ את ידו של האב לאות פודה, נפלטו המלים מפיו, נעדרות סדר ויהיטות, אך מלאות בכסחון ובתקווה:

"הורים יקרים! דוד המלך אומר בתהלים: 'ענה ה' ביום צרה... ישלח עזרו מקדש... מלא ה' כל משאלותיך'. דעו, כי דוקא בשעת צרה קרוב האדם אל בוראו יותר מתמיד. אל תתאשו. התחזקו עוד ועוד בתפלה ובתחנונים לפני ה' וקבלו עליכם להשמר משיחה בטלה בבית הנכנסת. הן אם את שרה אמנו פקד הקדוש ברוך הוא בגיל חמשים, האם לא יכול הוא לפונקדם בגיל חמשים?..."

במשפטים נוקבים אלו נפרד האכרז מההורים, כשהוא נוטע תקווה חדשה בלבם. עד עתה לא חלמו הם לבקש לזכות בגיל נוסף, אולם עתה התחששה תקוותם, ומיום זה והלאה לא חדלו הם מלהשתתף בכל כחם לזכות ברחמי שמים.

*

פחות משנתיים לאחר מכן צלצל הטלפון בביתו של האכרז. מעבר לקו נשמע קולו הנרגש של האב כשהוא מזמין ל... ברייתו ולא של ילד אחד, אלא של שני ילדים בריאים ושלמים.

גביל חמישים ושנים, כנגד כל הסכומים, זכו ההורים להתרומם מעפר וגונם ולהביא חיים חדשים לעולם. אשר כפול ומקפול היה מנת חלקם.

הברית נערכה בישוב צפוני מרחק, אולם האכרז שהתקשה להאמין לבשורה המפיעמה הטריה עצמו לנסע אליה מן המרכז, כדי לחזות בנס כמו עניו. ואכן, כשנגנס לאולם והבחין באב הטרי האוחז בידיו את ילדו האחד, ובאם האוחזת את הילד השני, לא יכול היה לעצור את דמעותיו.

כמהלך סעודת המצוה נשא האב דברים נרגשים, וכה היו דבריו:

"לפני חשע עשרה שנים נולד בננו הראשון. קשה לי לתאר את מנות הסבל והיסורים שעברנו בשלוש עשרה השנים שאצפני לו. בשבע עשרה השנים הבאות עמלנו בכל כחנו לגדלו לתורה, השקענו בו את כל מרצנו, ויחלנו להקים על ידו דור המשך שישא את שם אבותינו.

והנה, לפני שנתיים, ביום בהיר חרב עלינו העולם. בננו היחיד שבקש לפיוש קמעא בימי בין הזמנים, טבע במערבלת פתאומית והותיר אותנו המומים ונעדרי תקווה.

גביל חמישים גזר עלינו לשוב להיות עיריים. ושלא כבעבר, הפעם ללא סכומים רבים. התחזקנו יחד, וקבלנו עלינו את גורת הבורא. זמינו בשבע עשרה שנים של מתנת חנם, ועתה עלה רצון מלפניו כי נשוב לעירייתנו.

כחדש לאחר האסון נקלע לביתנו אכרז בלתי מפר ונטע בנו תקווה חדשה. פתאום הבנו כי הקדוש ברוך הוא מתאנה שנתפלל אליו ונאחז בו כנגד כל הסכומים.

זוכותו התחילו להתפלל ולהתפלל שוב במתנה שאבדנו. גם הפעם עברנו מנת יסורים, הפעם תקופה קצרה יותר, והנה ענינכם הרואות בישועת ה' הפפולה והמקפלת.

אין לי כל ספק כי רק התחזקותנו בתפלה ובאמונה היא שעמדה לנו להפקד בדרך שישועה ורחמים, ולעמד כאן מולכם ברגע מרגש שקשה".

להתעזו באהבתך תולדות

וכאשר תקום מן הספר, תחפש באשר למדת אם יש בו דבר אשר תוכל לקימו.

שיעורי בנינו